

- PIWOWARCZYK R. 2012a. The genus *Orobanche* L. (*Orobanchaceae*) in the Małopolska Upland (S Poland): distribution, habitat, host preferences, and taxonomic problems. – *Biodiversity: Research and Conservation* **26**: 3–22.
- PIWOWARCZYK R. 2012b. Revised distribution and plant communities of *Orobanche alsatica* and notes on the *Orobanchaceae* series *Alsaticae* in Poland. – *Biodiversity: Research and Conservation* **26**: 39–51.
- PIWOWARCZYK R. 2014. EN *Orobanche alsatica* Kirschl. Zaraza alzacka. – W: R. KAŹMIERCZAKOWA, K. ZARZYCKI & Z. MIREK (red.), Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny naczyniowe. Wyd. 3, s. 476–478. Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- PIWOWARCZYK R., HALAMSKI A. T. & DURSKA E. 2014. Seed and pollen morphology in the *Orobanche alsatica* complex (*Orobanchaceae*) from central Europe and its taxonomic significance. – *Australian Systematic Botany* **27**(2): 145–157.
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. 2014 r., poz. 1409).
- ZAJĄC A. 1978. Założenia metodyczne „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce”. – *Wiadomości Botaniczne* **22**(3): 145–155.

GRZEGORZ ŁAZARSKI, *Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Instytut Biologii, Katedra Botaniki i Fizjologii Roślin, ul. Prusa 14, 08-110 Siedlce, Polska; grzegorz.lazarski@gmail.com*

Wpłynęło: 15.09.2018 r.; przyjęto do druku: 15.02.2019 r.

DOI: <https://doi.org/10.35535/ffgp-2019-0011>

Nowe stanowisko *Euphorbia maculata* (*Euphorbiaceae*) w Polsce

Przedstawiciele rodzaju *Euphorbia* (około 2000 gatunków) występują na całej kuli ziemskiej, głównie w miejscach o suchym i gorącym klimacie (JINSHUANG & GILBERT 2008). W obrębie rodzaju zostały wyróżnione cztery podrodzaje: *Chamaesyce*, *Esula*, *Euphorbia* i *Rhizanthium* (BRUYNS i in. 2006). *Euphorbia maculata* L. (wilczomlecz plamisty) należy do podrodzaju *Chamaesyce*.

Gatunek ten pochodzi z Ameryki Północnej. Jest rośliną jednoroczną, rozesłaną, w nasadzie rozgałęzioną, owłosioną, z pędami o 10–45 cm długości. Liście eliptycznie jajowate do podłużnie jajowatych (4–15 × 1,5–5 mm), tępe, asymetryczne u nasady, drobno ząbkowane, naprzeciwległe z ciemnoczerwoną plamą na nerwie głównym. Przylistki 1,5 mm długości, postrzępione, miodniki odwrotnie jajowate, czerwono-brązowe. Torebki o średnicy 1,5 mm, słabo przylegająco owłosione. Nasiona w zarysie eliptyczne, brązowe, czterokątne, z 3–4 poprzecznymi, płytkimi rowkami, 0,8–0,9 mm długości (ROSTAŃSKI 1992; PAHLEVANI & RIINA 2011).

Do Europy wilczomlecz plamisty przybył prawdopodobnie w XVII w. – występował wtedy w ogrodach botanicznych w Londynie i Amsterdamie (ASCHERSON & GRAEBNER 1917; GALERA & SUDNIK-WÓJCIKOWSKA 2010). Obecnie gatunek ten rozprzestrzenił się na terenie Europy, Azji, Ameryki Południowej, Australii i południowej części Afryki (BENEDI & ORELL 1992; ELIĄŚ 2009). Występuje jako chwast na trawnikach w ogrodach, lasach i na przydrożach (PAHLEVANI & RIINA 2011).

Ryc. 1. *Euphorbia maculata* – okaz zebrany z nowego stanowiska w Katowicach Szopienicach (fot. A. Urbisz)

Fig. 1. *Euphorbia maculata* – specimen collected from the new locality in Katowice Szopienice (photo by A. Urbisz)

W Polsce gatunek ten utrzymuje się w ogrodach botanicznych w Krakowie (od 1864 r.) i we Wrocławiu (od 1961 r.). Znalezione zostały także w ogrodzie klasztornej w Ożarowie Mazowieckim w 1972 r. We *Florze polskiej* (SZAFER 1921) i *Roślinach polskich* (SZAFER i in. 1986) gatunek był opisywany pod błędną nazwą *Euphorbia polygonifolia* Jacq. (ROSTAŃSKI 1992). Obecnie został zaliczony do kenofitów, czyli gatunków obcego pochodzenia, trwale zdomowionych we florze Polski (MIREK i in. 2002; GALERA 2003; TOKARSKA-GUZIŁ i in. 2012).

Nowe stanowisko *Euphorbia maculata* zlokalizowane jest w Katowicach Szopienicach, na przystanku tramwajowym „Szopienice Pętla”, przy ulicy Wiosny Ludów (50°15'38,1"N, 19°06'34,1"E). W czerwcu 2018 r. obserwowano kilka okazów tego gatunku (Ryc. 1), rosnącego między płytkami chodnika. Ze względu na to, że jest on łatwy do przeoczenia (pokrojowo podobny do pospolitego *Polygonum aviculare*), być może jego stanowisk jest znacznie więcej. Nie wiadomo, czy przetrwa on na tym miejscu przez kolejne lata

– negatywny wpływ na jego populację mogą mieć zarówno mroźne zimy jak i działalność człowieka (wydeptywanie, oczyszczanie chodnika). Z powodu ocieplania się klimatu, prawdopodobnie liczba jego stanowisk na terenie Polski będzie rosła.

Kilka lat temu w centrum Katowic na podobnym siedlisku stwierdzono występowanie innego pokrewnego gatunku wilczomlecza – *Euphorbia humifusa* Willd. (URBISZ & URBISZ 2017), notowanego w Polsce od 1864 r. (Kraków), a następnie stwierdzonego we Wrocławiu, Pruszkowie (woj. opolskie), Zgierzu i na Wolinie (ROSTAŃSKI 1992). Dodatkowo kolejne dwa podobne gatunki z tego rodzaju (PAHLEVANI & RIINA 2011), tj. *E. prostrata* Aiton (nagi o liściach całobrzegich) oraz *E. serpens* Kunth (owłosiony o liściach drobnoząbkowanych), zostały odnotowane w krajach sąsiednich (KIRÁLY i in. 2014; WOLF & KIRÁLY 2014) i istnieje spora szansa na odnalezienie ich także w Polsce.

Summary. New locality of *Euphorbia maculata* (Euphorbiaceae) in Poland. A new locality of *Euphorbia maculata* L. in Katowice (Upper Silesia, southern Poland) was found in June 2018. It is located in Katowice Szopienice at the Szopienice Pętla tram stop on Wiosny Ludów street (50°15'38.1"N, 19°06'34.1"E). This species, native to North America, was first reported in Poland in 1864, from Cracow.

LITERATURA

- ASCHERSON P. & GRAEBNER P. 1917. Synopsis der Mitteleuropäischen Flora. **7**. s. 422–479. Verl. W. Engelmann, Leipzig.
- BENEDI C. & ORELL J. J. 1992. Taxonomy of the genus *Chamaesyce* S. F. Gray (*Euphorbiaceae*) in the Iberian Peninsula and the Balearic Islands. – *Collectanea Botanica* **21**: 9–55.
- BRUYNS P. V., MAPAYA R. J. & HEDDERSON T. J. 2006. A new subgeneric classification for *Euphorbia* (*Euphorbiaceae*) in southern Africa based on ITS and psbA-trnH sequence data. – *Taxon* **55**(2): 397–420.
- ELIÁŠ P. 2009. First record of *Euphorbia maculata* L. (*Euphorbiaceae*) in Slovakia. – *Thaiszia – Journal of Botany* **19**: 21–25.
- GALERA H. 2003. Rośliny występujące spontanicznie w polskich ogrodach botanicznych – przegląd listy florystycznej. – *Biuletyn Ogródów Botanicznych, Muzeów i Zbiorów* **12**: 31–82.
- GALERA H. & SUDNIK-WÓJCIKOWSKA B. 2010. Central European botanic gardens as centers of dispersal of alien plant. – *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* **79**(2): 147–156.
- JINSHUANG M. & GILBERT M. G. 2008. 74. *Euphorbia* Linnaeus, Sp. Pl. 1: 450. 1753. – W: Z. Y. WU, P. H. RAVEN & D. Y. HONG (red.), *Flora of China*. **11**. (*Oxalidaceae* through *Aceraceae*), s. 288–313. Science Press, Beijing, Missouri Botanical Garden Press, St. Louis. <http://flora.huh.harvard.edu/china/PDF/PDF11/Euphorbia.pdf>
- KIRÁLY G., ELIÁŠ P. JUN. & DÍTĚ D. 2014. Two thermophilic alien species new to the flora of Slovakia. – *Thaiszia – Journal of Botany* **24**(2): 125–134.
- MIREK Z., PIĘKOŚ-MIRKOWA H., ZAJĄC A. & ZAJĄC M. 2002. Flowering plants and pteridophytes of Poland. A checklist. – W: Z. MIREK (red.), *Biodiversity of Poland*. **1**, s. 442. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- PAHLEVANI A. H. & RIINA R. 2011. A synopsis of *Euphorbia* subgen. *Chamaesyce* (*Euphorbiaceae*) in Iran. – *Annales Botanici Fennici* **48**: 304–316.
- ROSTAŃSKI K. 1992. Rząd *Euphorbiales* – Wilczomleczoowce. – W: A. JASIEWICZ (red.), *Flora Polski. Rośliny naczyniowe*. **3**, s. 142. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków.

- SZAFER W. (red.). 1921. Flora polska. Rośliny naczyniowe Polski i ziem ościennych. **2**, s. 254. Nakładem Akademii Umiejętności, Kraków.
- SZAFER W., KULCZYŃSKI S. & PAWŁOWSKI B. 1986. Rośliny polskie. Wyd. 5. s. xxviii + 1020. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- TOKARSKA-GUZIĆ B., DAJOK Z., ZAJĄC M., ZAJĄC A., URBISZ AL., DANIELEWICZ W. & HOŁDYŃSKI CZ. 2012. Rośliny obcego pochodzenia w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem gatunków inwazyjnych. s. 197. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Warszawa.
- URBISZ AL. & URBISZ AN. 2017. New locality of *Euphorbia humifusa* (*Euphorbiaceae*) in Poland. – Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica **24**(2): 508–511.
- WOLF M. & KIRÁLY G. 2014. *Euphorbia serpens* (*Euphorbiaceae*), a new alien species in Hungary. – Acta Botanica Hungarica **56**(1–2): 243–250.

ANDRZEJ URBISZ, *Katedra Botaniki i Ochrony Przyrody, Wydział Biologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Śląski, ul. Jagiellońska 28, 40-032 Katowice, Polska; e-mail: andrzej.urbisz@us.edu.pl*

Wpłynęło: 03.09.2018 r.; przyjęto do druku: 07.03.2019 r.

DOI: <https://doi.org/10.35535/ffgp-2019-0012>

Nowe stanowisko *Erechtites hieracifolia* (Asteraceae) koło Różana w Puszczy Białej (Polska północno-wschodnia)

Erechtites hieracifolia (L.) Raf. ex DC. (erechtytes jastrzębcowaty) jest okazałym terofitem pierwotnie występującym w Ameryce Północnej i Środkowej. Wtórnie rozprzestrzenił się w Europie, Azji, Nowej Zelandii i na Hawajach (TOKARSKA-GUZIĆ i in. 2009; CELKA i in. 2017). W Europie po raz pierwszy znaleziony w 1876 r. w okolicach Zagrzebia (Chorwacja), a następnie w Austrii, Czechach, Rumunii i w Niemczech (TOKARSKA-GUZIĆ i in. 2009). Pierwsza wzmianka o występowaniu tego gatunku w granicach współczesnej Polski pochodzi z 1902 r. z Dolnego Śląska (SCHUBE 1903). Obecnie *E. hieracifolia* posiada liczne stanowiska w Polsce południowo-zachodniej (ZAJĄC & ZAJĄC 2001; GÓRSKI i in. 2003; NOWAK 2014) oraz rozprzestrzenia się w Beskidach i w Polsce Środkowej (TOKARSKA-GUZIĆ i in. 2009; KOCZYWAŚ i in. 2012). W 2016 r. doniesiono o pojawieniu się *E. hieracifolia* w północno-wschodniej Polsce. Autor notatki informuje o znalezieniu dwóch osobników rosnących w uprawie leśnej w Nadleśnictwie Strzałowo w powiecie mławskim (RYŚ 2016).

W trakcie badań terenowych w północno-wschodniej Polsce we wrześniu 2017 r. odnaleziono drugie dla tego obszaru, stanowisko gatunku. Znajduje się ono na terenie Puszczy Białej na północ od Różana, w powiecie makowskim, kwadrat ATPOL o boku 2 km: EC4943. *Erechtites hieracifolia* rósł w silnie zaburzonym zbiorowisku boru świeżego, które wykształciło się na zrębie położonym na piaszczystym wyniesieniu, oddalonym o ok. 30 m od skraju drogi krajowej (Dk60), łączącej Łęczycę z Ostrowią Mazowiecką. Populacja liczyła 178 osobników intensywnie kwitnących i owocujących. Skład florystyczny zbiorowiska, w którym występował gatunek ilustruje poniższe zdjęcie fitosocjologiczne.